

REDACTIONEEL

R.H. Postma

In december ontving u een themanummer over eendenkooien bij Oudwoude van de redactie. De belangstelling voor dit nummer was groot. Bij het drukken waren al flink wat extra exemplaren gemaakt. Maar die raakten binnen de kortste keren uitverkocht zodat een beperkte tweede druk is verschenen.

Het maartnummer zal weer diverse onderwerpen behandelen op de manier zoals u dat gewend bent. Voor het juninummer liggen ook al weer enkele stukken klaar maar toch blijft de redactie een beroep doen op de leden. Als u iets heeft liggen dat de moeite waard is om te publiceren, stuur het dan gerust op. Heeft u twijfels over een stuk? Stuur het toch in, misschien kan de redactie u adviseren.

Verder willen we van leden die publiceren graag een CV ontvangen. Daarin kunt u iets over uzelf kwijt, b.v. beroep, onderwerp van onderzoek, plaats en datum van geboorte. Andere leden komen zo iets over de schrijver te weten dat misschien kan leiden tot contacten en uitwisseling van gegevens.

De redactie behoudt zich ondertussen het recht voor kleine stijl- of spellingscorrecties aan te brengen. Wanneer er veranderingen van grotere omvang moeten worden aangebracht, wordt er altijd van te voren contact met de inzender opgenomen.

In Memoriam

In januari is ons medelid Klaas de Graaf uit Engwierum overleden. Hij was al lange tijd ziek en heeft de laatste maanden in het ziekenhuis te Dokkum doorgebracht. Klaas de Graaf heeft verschillende keren in ons blad gepubliceerd. Verder werkte hij mee aan het boerderijenboek van de Friese Mij en vorig jaar werd van hem een omvangrijk boek over de geschiedenis van Engwierum gepubliceerd.

De redactie zal hem en zijn bijdragen missen en wenst zijn vrouw en familie veel kracht en sterkte om dit verlies te dragen.

LEDENNIEUWS

Door het speciale nummer van ons blad in dec. 1997 moest u toen het Ledennieuws missen. Vandaar dat het nu een lange lijst geworden is.

Alle nieuwe leden heten we hartelijk welkom en we hopen dat het lidmaatschap mag bijdragen aan een plezierig beleven van uw onderzoek.

Nieuwe leden per 1-3-1998:

- Nr. 20 dhr. F. HOUWAARTS, Bremkant 22, 2203 NG Noordwijk,
tel. 071-3618772
- Nr. 28 dhr. J. SIJTSMA, Hoedemakerweg 48, 9101 BX Dokkum
- Nr. 29 dhr. W. RINZEMA, G.W. vd Meijstrjitte 15, 9104 EE
Damwoude, tel. 0511-422390. Onderzoek:
FO Hoekstra, Dijkstra, Smits uit Dongeradeel
- Nr. 30 dhr. L. MEEREMA, Brokmui 46, 9101 EZ Dokkum
- Nr. 32 dhr. H. STERK Pzn, Roptawei 34, 9123 JB Metslawier,
tel. 0519-241250. Onderzoek: FO Sterk, Tadema,
Hiddinga, Krol
- Nr. 35 dhr. J.A. LINSCHOTEN, Wilhelminaweg 71, 3441 XB
Woerden
- Nr. 49 dhr. S. HOEKSTRA, Uniastrjitte 32, 9131 KH Ee.
Onderzoek: Uniastrjitte 32
- Nr. 51 dhr. D. Kingma, Camminghastrjitte 52, 9172 NG Ferwerd
Onderzoek: FO Kingma

Adreswijzigingen:

- Nr. 19 dhr. W. de VRIES, F. Hendrikplantsoen 28A, 1052 XS
Amsterdam
- Nr. 27 dhr. G. de JONG, Ids de Beerstrjitte 12, 9143 WG Nes
- Nr. 173 dhr. G.T. GEERTSMA, Bredewei 3, 9138 Niawier

Bedankt:

- Nr. 82 Mevr. Tj. van Breemen te Apeldoorn

Overleden:

- Nr. 43 dhr. J. Schaafstra, Mr. Bruningstrjitte 9, Dokkum
- Nr. 72 dhr. Kl. de Graaf te Engwierum

INTERNET

Steeds meer mensen komen in het bezit van een Internet-aansluiting, anderen hebben al een eigen Homepage. Bezoek eens de Homepage van ons lid P. Kloosterman uit Zuidlaren: [//home_2.worldonline.nl/~gepi](http://home_2.worldonline.nl/~gepi). Wie volgt?

De geschiedenis van Frank (Frans Ariënszoon) 'de We(e)ger'.

Een poging te reconstrueren wat heeft plaatsgevonden in het leven van deze prominente figuur in de familiegeschiedenis.

Door:

G.M.J. de Weger geboren te Gouda wonende te Moddergat, twee honderd jaar later en nazaat van Frank de Weger.

Frank de Weger wordt geboren in Gouda op 27 oktober 1762 als de derde Frank en als zesde kind van de zeven in totaal van Ariën de Weger en Pieterella van der Ecke. Zijn grootvader was Frans Joosten de Weger, geboren op 12 november 1684 te Gouda en de naamgever van de familienaam 'de Weger'. Alle naspeuringen ten spijt is er geen relatie gevonden met het toenmalige ambt van weger. Volgens overleveringen, maar zonder schriftelijke bewijzen, is er in eerdere onderzoeken naar de familienaam de heel interessante relatie gelegd met verschillende takken van de vroege adel, o.a. Baron van Teyler en Graaf Frank van Borsssele, een Zeeuws edelman die gehuwd was met Jacoba van Beieren. Deze 'geruchten' zijn nog niet te bevestigen door onderzoek omdat dat verschrikkelijk veel tijd kost.

Maar nu terug naar onze Frank. Hij is Remonstrants gedoopt omdat vader Ary blijkbaar bewust van geloofsgenootschap is veranderd toen hij huwde. Frank zelf trouwde echter in de Sint Jan, de hervormde kerk, op 18 juni 1783 (hij was 21 jaar) met Pietertje van der Pool. Zij is kinderloos gestorven in 1789 na zes jaar huwelijk.

Frank was van beroep kleermaker en heeft zich opgewerkt tot kleermakersbaas. Hij had een atelier "Achter de Vismarkt" vlak bij de Markt met het stadhuis in het centrum van Gouda. Deze informatie komt uit de beschrijving van de O.V.S. Deze afkorting staat voor: "OPRECHTE VADERLANDSCHE SOCIETEIT".

Dit was een politiek getinte Oranjegezinde vereniging met verschillende doelen. Vader Ariën behoorde tot de mede oprichters ervan op 18 februari 1787. In 1789 is ook Frank lid welke tot bestuurslid met de functie van secretaris wordt gekozen. Zodoende zijn er stukken bewaard gebleven die door hem zijn geschreven en ondertekend. Daardoor kunnen we ervan uitgaan dat hij zich behoorlijk heeft ontwikkeld voor dié tijd, waarin het overgrote deel van de bevolking niet kon lezen of schrijven. Door deze activiteiten krijgt hij later veel moeilijkheden.

Een beschrijving van de toenmalige politieke situatie is dan ook absoluut noodzakelijk om de handelswijze van Frank in het juiste perspectief te kunnen plaatsen. Hiervoor zal ik

in chronologische volgorde in het kort een beschrijving geven.

Na 1780 heeft stadhouder Willem V van Oranje Nassau, getrouwd met Wilhelmina van Pruisen, het gezag over een gedeelte van de Provincies in de Nederlanden. Maar de regenten en bestuurders zijn zeer ontevreden in deze economisch moeilijke tijd: de Gouden Eeuw is voorgoed voorbij en er heerst armoede.

Zij zoeken aansluiting bij een beginnende revolutie tegen de monarchie die uit Frankrijk komt overwaaien. Zij worden Patriotten genoemd. Vele hooggeplaatsten en leden van de betere stand kunnen zich in die beweging vinden. In 1786 is het begin van een revolutie en voorjaar 1787 komt het tot openlijk verzet tegen Willem V. Zijn gemalin Wilhelmina reist in juni 1787 naar Den Haag voor een poging om het gezag aldaar te herstellen.

De Patriotten uit Gouda hebben kennis gekregen van deze reis en onderscheppen haar tussen Haastrecht en Gouda aan de Goejanverwellesluis. Wilhelmina wordt daar in een boerderij gegijzeld. Na het duidelijk worden van de standpunten gaat ze terug naar Het Loo en roept haar broer de Koning van Pruisen te hulp.

Deze is zeer verontwaardigd over deze onbeschaamde daad en stuurt in september 1787 een 12000 man sterke militaire macht naar de Nederlanden en samen met de troepen van Willem V (ongeveer 3500 man) herstellen zij het gezag in den Haag, een complete burgeroorlog kan je het wel noemen. De z.g.n. contra revolutie van 1787 was het gevolg die in oktober in Gouda uitmondde in de plundering van de bezittingen en het vernielen van de huizen van Patriotten waarvan de meesten vluchtten naar Frankrijk. Wraak op de rijken. Van deze oproer krijgen de Orangisten de schuld maar door het ontbreken van gezag zijn er echter veel in armoede geraakte personen die misbruik maken van de situatie.

De Periode hierna wordt de Restauratie van 1787 - 1795 genoemd. De Oranjegezinden organiseren zich en de O.V.S. te Gouda wordt opgericht. Tot 1790 maken deze groep een bloei-periode door maar de revolutie is sterker. In 1789 breekt de Franse revolutie uit en worden daar de Paleisbewoners vermoord, zelfs tot in Amerika heeft het grote gevolgen. De Hollandse Patriotten worden sterker en hun invloed steeds groter, Frankrijk krijgt grote invloed op de politiek der lage landen. In 1795 volgt de omwenteling waarmee de Bataafse Republiek ontstaat. Willem V vlucht met zijn familie naar Engeland en de "Wraak" begint tegen de Orangisten. De Patriotten gaan lijsten opstellen met de namen van de schuldigen van het oproer van 1787 om deze op te sporen en te berechten.

De Bataafse Republiek met een eigen muntstelsel is van 1795 tot 1806. Dan worden de Nederlanden een Koninkrijk, met Lodewijk Napoleon als Koning, een broer van de Keizer Napoleon I, tot 1810. Van 1810 tot 1814 zijn de bezettingsjaren door Keizer Napoleon I, die door zijn nederlaag in Waterloo de macht verliest. De monarchie wordt in 1813 hersteld door de zoon van stadhouder Willem V. Deze wordt Soeverein Vorst van de lage landen en in 1814 Koning Willem I van Oranje Nassau van Nederland, België en Groothertog van Luxemburg tot 1840.

Nu terug naar Frank de Weger. Hij is dus in 1790 secretaris van de Oranje O.V.S. maar wordt in begin dat jaar ook weduwnaar van Pietertje van der Pool. Hij heeft niet lang getreurd want datzelfde jaar huwt hij op 12 augustus met de rooms katholieke Lucia Zuydveld in de Sint Jan, in de boeken staat vermeld dat zij hervormd wordt. Frank is dan 27 jaar. Zij hebben dan nog tot 1796 goede jaren waarin vier kinderen geboren worden. Pieterella Maria op 16-12-1791. In de doopakte wordt de naam van de moeder volledig genoemd: Johanna Lotsia Suydveld. Op 2-8-1793 Johanna Christina, dan volgt er een tweeling Elisabeth en Adrianus op 7-10-1794 waarvan Elisabeth echter vrij snel sterft. De jongen wordt blijkbaar Arij genoemd want later (bij zijn huwelijk) noemt hij zichzelf ook zo. Dan volgt voor Frank het rampjaar 1796: hij wordt gezocht en hoewel hij niet aan de plunderingen heeft meegedaan worden hem wel een aantal zaken aangerekend, de Patriotten willem hem dan ook berechten.

Zover laat hij het niet komen en hij vlucht. Hij laat zijn vrouw en kinderen in Gouda achter en ook zijn kleermakersbedrijf, hoewel hij zijn vakgereedschap blijkbaar wel mee neemt.

Hij vlucht naar het eiland Goeree Overflakkee en vindt in het plaatsje Den Bommel aan het Haringvliet blijkbaar onderdak. Hij verandert zijn naam in Frans Ariëns, in die tijd was een achternaam nog niet noodzakelijk dus liet hij die weg. Hij gaat daar zijn vak weer uitoefenen.

Toch gaat hij af en toe terug naar Gouda want in 1797 op 21 september wordt er een tweede Elisabeth geboren bij Johanna Lotsia zo vertellen ons de boeken van de Sint Jan. En op 3-1-1800 Johannes. Ook weer geregistreerd als kind van Frank de Weger en Johanna Lotsia Zuidveld. Dus moet de toen 37 jarige Frank in 1799 enige tijd in Gouda hebben door gebracht.

Daarna heeft hij ook in Den Bommel kennis gekregen aan een vrouw wat uitmondde in een huwelijk. Zij was blijkbaar, als we de datum uitrekenen, twee maanden zwanger. Op 26 mei 1801

wordt het huwelijk geregistreerd in de kerk aldaar van Frans Ariëns met Martijntje Donkersloot en op 27 december is Pieterella geboren met hen als vader en moeder. Martijntje was dienstbode en 28 jaar, Frans 39 jaar.

Johanna Lotsia heeft de verhouding blijkbaar bij geruchte vernomen en dat was de aanleiding tot een verzoek tot echtscheiding. Echter zij gebruikt dit argument niet bij haar motivatie. Zij diende een request in bij het Comité van Justitie te Gouda op 17 november 1801:

"Dat zij zich tot haar grievendleed in het onaangename geval bevindt, dat haar man na genoegzaam hun gemeene boedel opgemaakt en verteerd te hebben nu bereids vijf jaren geleden, hem van hier heeft geabsentueerd en haar en haar vier kinderen, aan haar noodlot heeft overgelaten. Zonder dat zij inmiddels eenige taal of teken, van desselfs verblijf, of oponthoud heeft vernomen. Dat dit evenement voor haar allerongelukkiqst zoude geweest zijn, ja waar zij onder zuchtte zeker zoude hebben moeten bezwijken. Ware het niet, dat een vrienden hand haare smerten gelenigd en haar met haare kinderen uit menschlievendheid in zijn huis opgenomen en voor hun onderhoud tot op den dag van heden gezorgd had."

Twee getuigen, Evenhardus Keuskes en Anthonij de Knijff, verklaren dat Frank de Weeger zijn genoemde huisvrouw, bereids eenige jaren heeft verlaten en weten ook z.g.n. niet waar hij oponthoud heeft. Op 18 november volgt de uitspraak door J.Polijn van het Comité van Justitie Gouda. (Bron: Oudarchief no.276 Requestboek 1801-1804 fol.30.)

Hoeveel jaar de zich thans Frans noemende Frank zich in Den Bommel heeft opgehouden is nog onderwerp van studie. Blijkbaar wordt er nog steeds op hem gejaagd, of heeft hij genoeg van het leven in de gemeente Overflakkee want hij gaat naar Friesland, waar een nieuwe episode in zijn leven begint, welke ook niet rustig verloopt en meerdere woon-plaatsen omvat. We vinden zijn naam in het huwelijks-register van de gemeente Lemsterland te Lemmer, waar hij op 25 juni 1809 te Echten, een plaatsje aan het Tjeukemeer, in de echt verenigd wordt als Frans Ariëns met Maartjen Pijtters, een dienstbode te Leeuwarden. Frans 46 jaar en Maartjen 23 jaar. Op 20 juli 1810 wordt Ariën Frans geboren te Echten.

Een jaar later Age, want in de akte van geboorte staat vermeld dat

"Compareerde Baljuw benevens het Gemeente Bestuur van het District Lemsterland, Canton Lemmer, Departement Vriesland, Sijbren Nannes, oud 55 jaar, voerman, wonende in de Lemmer

dewelke heeft vertoond een kind van het mannelijk geslacht, geboren den 17 september 1811, van Frans Arjens en Maltje Pieters, aan het welk is gegeven de voornaam van Age.

Blijkbaar is Frans niet in staat het kind zelf aan te geven want als getuigen zijn de voerman en Anders Anes opgeschreven. Is Frans dan al weer vertrokken naar een andere bestemming ?

In het genealogisch onderzoek door Marten de Weger te Kampen uit 1938, staat beschreven dat Frans de Weger in 1815 te Hellum in Groningen, een plaatsje vlak bij Slochteren, was.

Ik heb daar nog geen bewijzen van, dat is nog in onderzoek.

Wel bewijst hebben we voor 1821, dan is Frans 59 jaar en woont hij in Donkerbroek, Friesland. Dat staat vermeld in de huwelijksakte no. 11 van woensdag 7 maart 1821 te Gouda waarin Frank de Weeger, kleermaker, getuige is samen met zijn gedissolveerde echtgenote Johanna Zuidveld, naaister, bij het huwelijk van zoon Arij de Weger, pijpmakersknecht te Gouda, met IJda Thoors, dienstbode. Als hun zoon Johannes de Weeger, arbeider, huwt op woensdag 6 augustus 1823 met Elisabeth den Hertoch staan zij ook weer vermeld op akte no. 57, maar dan woont Frank als kleermaker in Frederiksoord. Vanuit Gouda weten ze blijkbaar precies waar hij woont om hem voor de bruiloft uit te nodigen.

Terug naar de in Gouda gevonden akte van het tweede huwelijk van Arij de Weeger, nu barbier! Op woensdag 21 juli 1830 no. 55 met Catharina Gruttelaar. Ook daar is Frank de Weger bij, maar hij wordt nu beschreven als kleermakersbaas te Donkerbroek Vriesland. Ook Johanna Zuidveld is aanwezig maar zij is nu zonder beroep. Hij ondertekent met Frank de Weeger en zij met J. Suydvelt.

Als Frans 66 jaar is, we zijn nu weer in Friesland dus noemen we hem weer Frans, huwt zijn zoon Arriën Frans de Weger. Hij woont dan weer in Donkerbroek en hij is er samen met Martje Pieters Lam, arbeidster woonachtig te Lemmer, om er getuige te zijn bij het huwelijk van hun zoon Ariën Frans boerenknecht, met Trijntje Wijgers arbeidster. Dit alles blijktens huwelijksakte van de Gemeente Ooststellingwerf, 10 mei 1838. Hij ondertekent daar met F.A. de Weger, Martje P. Lam niet want ze kan volgens de ambtenaar niet schrijven.

De verstandhouding met de vrouwen waar hij wel mee gehuwd was, maar niet mee samenleefde, is blijkbaar toch goed gebleven.

Omdat hij in Donkerbroek weer een bedrijfje heeft opgebouwd blijft hij daar blijkbaar de laatste zeven jaar van zijn leven wonen. Op 82 jarige leeftijd overlijdt Frank de Weeger, alias Frans Ariëns de Weger, te Donkerbroek gemeente Ooststellingwerf op 14 februari 1845.

Hiermee komt een eind aan een leven dat in het teken stond van de gevolgen van een politiek lijden dat onvoorzien was. Een politiek vluchteling in een nog niet alles registrerende samenleving waarin het toen nog mogelijk was zo te handelen als hij deed.

Hij is vier keer gehuwd en heeft negen kinderen verwekt, waarvan vier zonen die het geslacht "de Weger" voortzetten. Het aantal kleinkinderen is nog niet geheel juist te verzamelen.

Hopelijk gaat de computer mij daarbij helpen, om zo het aantal uren dat in deze research gaat zitten te reduceren.

Bronnen:

Dtb's van de respectievelijke gemeenten.

Doctoraal scriptie Nieuwe Geschiedenis Rijksuniversiteit van Utrecht, Drs. Taco van Oussoren te Gouda 1986.

"De O.V.S." te Gouda 1787- 1795.

Friesch Dagblad: 19 sept.1987 en 6 febr. 1988 over Patriotten.

Shell journal van vorsten en paleizen 1973.

Nederlandse Munten, catalogus van 1978.

En de genoemde bronnen in het verhaal.

KWARTIERSTAAT JACOB TABE ZUIDEMA

J.T. ZUIDEMA

	geb/ged	gehuwd	overl.
1 Jacob Tabe Zuidema	12-09-1925 Kollum	17-12-1975 Den Haag	=====
2 Tabe Bote Zuidema	13-07-1891 Kollum	22-05-1913 Kollum	23-06-1956 Den Haag
3 Antje Hans Hansma	27-01-1888 Wouterswoude		21-01-1973 Den Haag
4 Bote H. Zuidema	21-09-1845 Westergeest	16-05-1874 Kollum	17-09-1913 Kollum
5 Hielkje R. Veenstra	16-05-1849 Surhuizum		10-02-1913 Kollum
6 Hans Jacob Hansma	03-03-1849 Wouterswoude	18-05-1871 Kollum	09-07-1923 Wouterswoude
7 Trijntje W. Blom	01-01-1849 Oudwoude		27-01-1938 Wouterswoude
8 Hielke B. Zuidema	28-05-1802 Westergeest	13-05-1834 Kollum	14-07-1868 Oudwoude
9 Hinke T. Hogerwerf	16-01-1804 Kollum		26-02-1894 Kollum
10 Rienk. M. Veenstra	03-07-1809 Surhuizum	08-05-1834 Buitenpost	01-04-1874 Surhuizum
11 Jacobje H. Kuipers	31-01-1815 Kooten		18-03-1875 Kollum
12 Jacob H. Hansma	01-12-1823 Murmerwoude	05-05-1844 Dantumadeel	?
13 Hiltje Y. Hofman	21-11-1823 Zwaagwesteinde		?
14 Wytze J. Bloem	02-05-1822 Buitenpost	22-03-1845 Kollum	08-01-1913 Westergeest
15 Riemke P. van Lune	20-03-1822 Kollum		19-04-1874 Westergeest
16 Bote Pieters Zuidema	1767 Oudwoude	16-05-1790 Westergeest	18-11-1826 ??
17 Aukje Gerrit de Vries	ca. 1770		03-11-1826
18 Tabe Jacob Hogerwerf	ca. 1770	03-05-1791 Kollum	voor 1834 ??
19 Knierke Dirks	1770		

20	Mindert Pieter Veenstra	1767	11-05-1794	na 1834
	Surhuizum		Surhuizum	
21	Klaaske A. Poelstra	ca. 1771		na 1834
22	Hielke Jacob Kuipers	1780	18-05-1806	na 1834
	Kooten		Buitenpost	
23	Sytske Jacobs	1785		na 1834
	Kollum			
24	Hans Sipke Hansma	28-07-1777	21-03-1819	voor 1844
	Veenwouden		Dantumadeel	
25	Antje J. de Vries	1797		na 1844
	Kuikhorne			
26	Ybele Taeke Hofman	1778	ca. 1815	voor 1844
	Ee		Dantumadeel	
27	Aukje Reins de Jong	???		voor 1829
28	Jacob Hans Blom	1795	ca. 1820	???
	Oostermeer		Kollum	
29	Janke Wytze Postma	1799		???
	Buitenpost			
30	Pijter Frans van Lune	05-02-1797	18-05-1823	27-09-1889
	Oudwoude		Kollum	Kollum
31	Trijntje Jan Duursma	14-09-1794		???
32	Pieter Aukes	ca. 1740	03-06-1764	voor 1812
			Oudw/Westerg.	
33	Hinke Luitjens	ged. 1743		
34	Gerrit de Vries			
36	Jacob Hogerwerf			
40	Pieter Veenstra			
42	Anders Poelstra			
44	Jacob Kuipers			
48	Sipke Hanses			
49	Sitske Wytzes			
50	Jacob de Vries			
51	Trijntje Alberts			
52	Taeke Hofman			
54	Reins de Jong			
56	Hans Blom			
57	Trijntje Hendriks			
58	Wytze Postma			
59	Maaïke Riemers			
60	Frans van Lune	ged.26-02-1766	15-05-1796	16-08-1826
		Kollum	Kollum	Kollum
61	Riemke Dykstra	ged.04-06-1769		20-01-1851
		Oudwoude		Kollum

Tot slot wil ik nog graag de volgende bijzonderheid melden:
Mijn vader had indertijd een schildersbedrijf in Kollum. De unieke plafondbeschildering in de Geref. kerk te Kollum, gereed gekomen in het jaar 1924 en tot op heden nog altijd te bewonderen, werd door mijn vader aangebracht. Ikzelf werd op 20 september 1925 in bovengenoemde kerk gedoopt.

P.S. Wie heeft gegevens klaarliggen om de gaten in bovenstaande kwartierstaat op te vullen?
Reakties gaarne aan te schrijven: De Eiken
62

9269 SV Veenwouden

tel. 0511-475245

MODERN IN DOKKUM

D. JANSEN

In het tijdschrift *Documentatieblad voor de Nederlandse Kerkgeschiedenis na 1800* heb ik vrij recent (n° 44, juni 1966, blzz. 1-18) een bijdrage gepubliceerd onder de titel 'Kan er uit Nazareth iets goeds komen?'. "Onze Krans" te Dokkum: een opmaat van de Nederlandse Protestantenvbond'. Wat hier nu verder volgt is een korte samenvatting van het artikel, dat handelt over een groep van moderne predikanten die in de tweede helft van de negentiende eeuw in 'it Bolwurk fan it Noarden', maar ook daarbuiten nogal van zich liet horen. Zozeer zelfs, dat zij landelijke bekendheid verwierven als voorlopers van de Nederlandse Protestantenvbond, een vereniging, opgericht in 1870, die alle niet-kerkelijke moderneren bijeen wilde brengen om zo halt en front te maken tegen de veldwinnende orthodoxie. Dat die bekendheid toen al in de rest van Nederland met enige argwaan werd bekeken blijkt uit de vraag van de Heerenveense predikant J.F. Corstius. Zijn: 'kan er uit Nazareth iets goeds komen?'-waarmee Jezus' geboorteplaats met Dokkum werd geïdentificeerd - liet hij overigens volgen door een hartgrondig en welgemeend 'ja'.

Voor zover als valt te overzien waren de volgende predikanten lid van 'Onze Krans': voorzitter was Johannes Bruinwold Riedel die van 1860-1892 pastor loci was van de gemeente Waaxens/Brantgum. In 1866, op vijftig-jarige leeftijd, werd hij voorzitter van het gezelschap. De andere leden waren gemiddeld zo'n twintig jaar jonger, zoals de bekende A.S. Carpentier Alting die van 1865 tot 1882 predikant - modern, dat wel - van Dokkum was. Bekend als een uitstekende spreker en debater, was hij ook pastoraal en publicitair zeer actief. Hij vervulde tevens het secretariaat van 'Onze Krans'. Twee andere leden kwamen uit Ternaard. A.A. Deenik was daar in die tijd Doopsgezind predikant, A.F. Eilerts de Haan zijn Hervormde collega. Het vijfde 'zekere' lid was W.Reilingh, die van 1861-1875 de Hervormde gemeente van Metslawier diende. Het is mogelijk dat ook A.M. Bokma de Boer van Nes(D), de schoonvader van Pieter Jelles Troelstra, en de Doopsgezinde P.W. Feenstra van Dantumawoude tot de 'Krans' behoorden, zeker als we afgaan op hun publicaties in het tijdschrift *De Nieuwe Richting in het leven. Bladen ter godsdienstige Volksontwikkeling*. Dat was een uitgave van 'Onze Krans' die een viertal jaargangen zou beleven (1868-1871) en waarin de leden trachtten het moderne geloofs- en gedachtengoed te verspreiden. (De uitgave is te raadplegen in de Provinciale Bibliotheek te Leeuwarden).

In de vaderlandse kerkgeschiedenis van de negentiende eeuw worden de bovengenoemde predikanten vaak aangeduid als 'modern'. Dat wil hier zeggen, dat zij onder meer geloofden in de wetten van: oorzaak en gevolg, evolutie en continuïteit. Zij verwierpen het wonder, in het bijzonder het wonder bij uitstek, de Opstanding. Eigenlijk wilden ze theologie beoefenen op (natuur)wetenschappelijke wijze.

Mijn artikel nu maakt duidelijk dat deze predikanten - ondanks de andersluidende opvattingen die daarover bestaan - niet exclusief modern waren: er was nog heel wat zogenoemd *Gronings* of *Evangelisch* gedachtengoed in hun opvattingen. Met hun opvattingen als: 'Niet de leer, maar de Heer' waren de 'Groningers' echt christologisch, Jezus was de God-mens en niet een goddelijk mens zoals de moderneren beweerden. Zij geloofden in wonderen, waar echte moderneren van fabels spraken. In de geschiedenis zagen zij de bewijzen voor hun overtuigingen. God voedde volkeren en individuen op om aan Hem gelijkvormig te worden. Deze in wezen optimistische kijk op de mens, waarin evolutie en organische groei samengaan, zou volgens hen gestalte krijgen in de 'Evangelisch-catholieke Kerk der toekomst'.

Vele jaren zijn Groningers en Evangelischen toonaangevend geweest in Friesland en zeker ook in Dokkum. In dit verband wijs ik op de betekenis van predikanten als P.A.C.

Hugenholtz - in 1862 met emeritaat - , A.J. Hamerster - overleden 1864 - en H.J.G. Greebe, in 1868 naar Grouw, die vele jaren hun evangelisch-liberale stempel op de Hervormde gemeente van Dokkum hebben gedrukt. Deze positie werd aan het einde van de jaren 60 aangetast. Zowel modernen als confessioneel orthodoxen (die in Friesland hun krachten samenbalden in 'De Vrienden der Waarheid') namen hen onder vuur. De bekende Remonstrantse predikant-dichter De Génestet noemde de Groningers 'middenmannen' en verweet hen dat zij geen partij kozen. Zij waren 'halven', kleurloos en tweeslachtig. Zo werden zij door de verschillende partijen in de tang genomen en tenslotte, maar dan zijn we al in de twintigste eeuw, konden zij zich niet meer handhaven. Zelfs de naam van Evangelischen, in deze specifieke betekenis althans, verdween. Ondanks deze min of meer dramatische ontwikkeling lijkt het me dat hun gedachtengoed onderhuids aanwezig is gebleven. Het zou me niet verbazen als nader onderzoek uitwees dat de midden-orthodoxie in de Hervormde kerk zich over elementen van hun theologische denkbeelden heeft ontfermd.

Wat hierboven in grote lijnen werd geschetst wordt in mijn artikel in den brede besproken. Ook schenk ik daar aandacht aan de begripsverwarring die in de loop der tijden is ontstaan door het afwisselende gebruik van de namen 'Dokkumer Krans' en 'Onze Krans'. We kunnen nu echter constateren dat de naam van eerstgenoemde kring gereserveerd moet worden voor een kring van achttiende-eeuwse intellectuelen die als Zondagmiddag(lees)gezelschap bijeenkwam. Deze ging later op in het nog steeds bestaande leesgezelschap *Ledige Uren Nuttig Bested*. 'Onze Krans' daarentegen werd gevormd door de hiervoor genoemde predikanten. Dat iemand als Carpentier Alting beide gezelschappen frequenteerde doet daar verder niets aan af.

Het moge uit het bovenstaande enigszins duidelijk zijn geworden dat er op kerkelijk gebied in het negentiende-eeuwse Dokkum allerlei interessante dingen zijn gebeurd. Mede als gevolg hiervan kan men voor die jaren wel spreken van een veelkleurig en opgewekt kerkelijk leven. Dit religieuze palet geeft mijns insziens aan de geschiedenis van Dokkum een bijzondere betekenis.

KWARTIERSTAAT VAN ZWAANTJE SJOUKES ZWART

U.M. DE VRIES

Aanvulling op de KWS van **Bokke v.d. Ploeg**, Sneuper nr. 26, dec. '93, en no. 12, genoemd op blz. 106 van KWS **Wytze Jelles Holwerda**, Sneuper nr. 38, sept. '96.

-- I --

1 ZWAANTJE SJOUKES ZWART, dienstmeid, geboren te Metslawier op zaterdag 21 april 1855. In 1869 dienstbode bij Dirk Klazes Buwalda, Bev.Reg.Metslawier 1869, blz. 7A.

(Zij is getrouwd te Metslawier op zaterdag 16 mei 1874 met BOKKE VAN DER PLOEG, arbeider, geboren te Oosternij- kerk op dinsdag 30 juni 1846, zoon van BAUKE VAN DER PLOEG (boereknecht) en ENGELTJE TJEERDS JONGELING.)

-- II --

2 SJOUKE GERBENS ZWART, geboren te Engwierum op donderdag 27 oktober 1825 's middags om 3 uur, wonende aldaar en te Metslawier, overleden aldaar op maandag 30 november 1857, 32 jaar oud.

Hij was gehuwd met

3 AAFKE HENDRIKS BURGSMa, geboren te Aalzum op woensdag 22 maart 1826, overleden te Metslawier op donderdag 23 december 1915, 89 jaar oud.

(Zij is later getrouwd te Metslawier op zaterdag 30 september 1871 met JOHANNES TAEKES KLIM, geboren te Metslawier op zondag 29 oktober 1815, overleden aldaar op donderdag 2 januari 1873, 57 jaar oud, zoon van TAEKE PIETERS KLIM en JANTJE JOHANNES

[Hij is eerder getrouwd, voor 1871, met GRIETJE JOHANNES HAALSTRA, overleden voor 1871.]

-- III --

4 GERBEN ALBERTS ZWART, boereknecht, gardenier en arbeider, geboren te Buitenpost op donderdag 3 januari 1788, gedoopt aldaar op zondag 3 februari 1788, wonende aldaar, te Ee en te Engwierum, overleden aldaar op vrijdag 8 maart, huis no. 67, des namiddags ten drie ure, 51 jaar oud. Volgens de overlijdensakte was hij 54 jaar.

Hij is getrouwd te Ee op zondag 30 april 1815 met

5 BAUKJEN JACOBS KOK, arbeidster, geboren te Engwierum op
 dinsdag 15 maart 1796, gedoopt aldaar op maandag 28
maart 1796, overleden te Ee op zondag 15 november 1857, huis
 no. 52, des middags ten 12 ure, 61 jaar oud.
 Haar ouders zijn vóór 1815 overleden. Voogd is Heine
 Jelles Holwerda.

6 HENDRIK ROMKES BURGSMa.
 Hij was gehuwd met

7 ZWAANTJE DIRKS VAN TEYENS, geboren te Wetzens op
donder- dag 15 mei 1800, gedoopt aldaar op maandag 2
juni 1800, overleden te Metslawier op vrijdag 19 januari
1872, 71 jaar oud.

-- IV --

8 ALBERT JACOBS ZWART, geboren te Buitenpost rond zondag
4 oktober 1750, gedoopt aldaar op zondag 25 oktober 1750,
 oud 3 weken, wonende aldaar en te Twijzel, overleden te
 Buitenpost na 1833, minstens 83 jaar oud.
 Naamsaanne 1811, B9vBp. Swart, Albert Jacobs, 9
 kinderen.

 Hij is getrouwd te Buitenpost op zondag 16 mei 1773 met
9 SJOUKJE MINNES, geboren te Buitenpost rond vrijdag 20
 oktober 1752, gedoopt aldaar op zondag 12 november
1752, ruim 3 weken oud, overleden aldaar na 1815, minstens 63
 jaar oud.

10 JACOB TAEKES KOK, boer, gedoopt te Engwierum op zondag
31 januari 1751, wonende aldaar, overleden aldaar vóór
1815, hoogstens 64 jaar oud. Zij woonden op De Kampen 17-21,
 floreenkohier Engwierum no. 8.

(Hij is eerder getrouwd te Engwierum op zondag 14 mei
 1775 met RINSKJEN KORNELIS, geboren te Engwierum rond
 1753, overleden aldaar vóór 1790, hoogstens 37 jaar
oud.)

 Hij is getrouwd te Munnikezijl op zondag 14 november
1790 (2) met

11 GEELTJE PIETERS, geboren te Munnikezijl rond 1765,
over- leden te Engwierum vóór 1815, hoogstens 50 jaar oud.

14 DIRK TEYES VAN TEYENS, schoolmeester, wonende te
Wetzens. Hij was gehuwd met

15 AAFKE PIETERS.

-- V --

16 JACOB ALBERTS, boer, geboren rond 1720

Quotisatie 1749 106/Buitenpost, Jacob Alberts, kleine
boer, 2 pers. boven en 1 beneden 12 jr., aanslag 17-19-
0.

17 Hij is getrouwd te Buitenpost op zondag 10 mei 1744 met
WYTSKE JACOBS, geboren te Driesum, gedoopt aldaar op
zondag 1 december 1720.

18 MINNE LUYWES.
Hij was gehuwd met
19 TEETSKE GERBENS.

20 TAEKE JACOBS, boer en arbeider, geboren te Engwierum,
ge- doopt aldaar op zondag 9 maart 1727, wonende aldaar en
te Nieuw Kruisland, overleden te Burum rond 1769, ongeveer
42 jaar oud.

In 1775 van Engwierum vertrokken naar Nieuw Kruisland
onder Burum. Hij is getrouwd te Engwierum op zondag 15
december 1748 met

21 BAUKJEN THOMAS, geboren te Anjum op zondag 29 augustus
1728, overleden te Burum op woensdag 28 augustus 1811,
82 jaar oud.

-- VI --

34 JACOB GERRITS, bakker.

40 JACOB TAEKES, geboren te Engwierum, gedoopt aldaar op
zondag 23 juli 1702.
Hij was gehuwd met

41 AALTJE UBELES, geboren te Morra rond 1694, overleden te
Ee na 1740, minstens 46 jaar oud.

(Zij is eerder in ondertrouw gegaan te Morra op zondag
3 maart 1715 en getrouwd te Engwierum op zaterdag 30
maart 1715 met SYGER SCHELTES, geboren te Ee rond 1690, over-
leden te Engwierum in het jaar 1726, ongeveer 36 jaar
oud, zoon van SCHELTE TJEPKES en HITTJE OPTS.)

HELP HELP HELP HELP !!

In verband met een Kadasterproject van Dokkums binnenstad zou
ik graag alle mogelijke gegevens willen hebben met betrekking
tot panden, percelen, zoals koopakten, foto's en bewoners cq
eigenaren om een zo volledig mogelijk beeld te krijgen.

Mocht u iets voor mij hebben graag even een berichtje,
telefoontje of fax.

Bij voorbaat dank.

E, Smits, Rugebolstrjitte 19, 9101 EG Dokkum
tel/fax 0519-294408

Van kloosteruithof tot schapenboerderij

De boerderij Jagtlust voorheen Germerhuis of Poartepleats te Hantumeruitburen

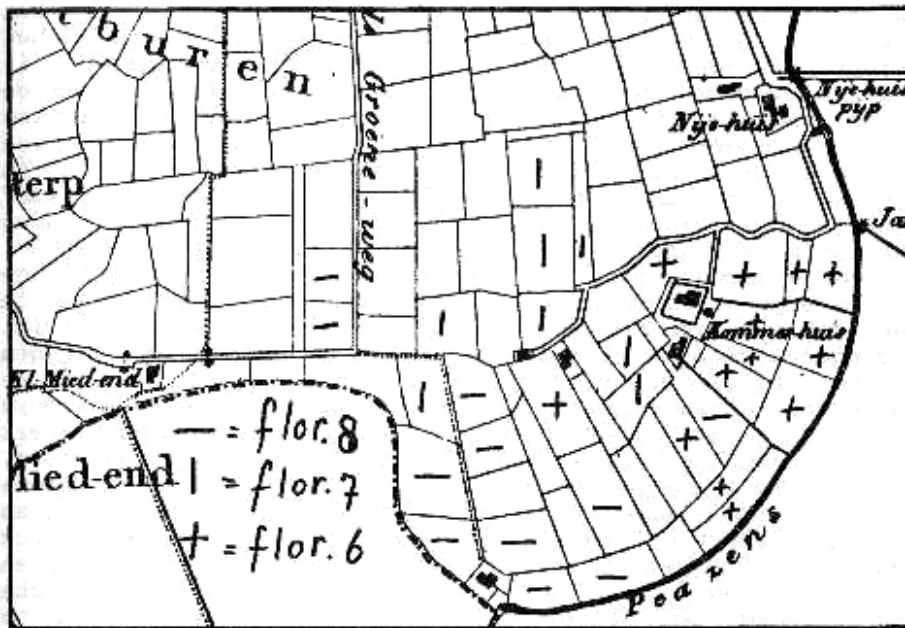
R. Tolsma

In een uithoek van de gemeente Westdongeradeel in Friesland, vlak langs het riviertje de Paesens dat de grens vormt met Oostdongeradeel en daarmee vanouds verbonden door een ferme opvaart, ligt de boerderij Jagtlust. Tegenwoordig bestaat deze boerderij uit een groot aantal gebouwen en worden de velden rondom de boerderij bevolkt door honderden schapen omdat de eigenaar zich heeft toegelegd op het houden van schapen (ook langs de Friese zeedijken in de nabije omgeving lopen zijn dieren), in het verre verleden stond hier een uithof van het klooster Klaarkamp te Rinsumageest en werd de grond bewerkt door monniken of aan hen verbonden lekenbroeders.

Ver voor 1500 moet de hele strook land tussen de Nijehuis-terpijp en Miedend in handen zijn geweest van het klooster Klaarkamp en het daarmee verbonden zusterklooster Sion te Niawier. Deze ligging langs het vaarwater de Paesens past precies in de grondbezitsstrategie van de Cisterciënzers waarbij de bezittingen zoveel mogelijk worden geconcentreerd langs waterwegen. In de gemeenten Oost- en Westdongeradeel bijvoorbeeld zijn een groot aantal complexen van deze kloosters aan te wijzen, meestal rondom een uithof. Een uithof is een grote kloosterboerderij waarop in het begin de monniken zelf het werk deden. Later, toen de monniken zich meer met geestelijke zaken bemoeiden terwijl het aantal ook terugliep, werden lekenbroeders aangesteld. Dezen hoorden wel bij het klooster maar hoefden zich niet te houden aan de strenge regels van het klooster. Zij deden ook meestal het zware werk in de kloosters of op de klooster-boerderijen. Rond 1500 is ook dat stadium gepasseerd en worden de oude uithoven verhuurd aan gewone boeren. Omdat deze uithoven grote aantallen pondematen land bezaten, werd het land meestal verhuurd aan meerdere boeren.

Deze ontwikkeling vond ook plaats te Hantumeruitburen. Eerst moet het grondbezit van de vroegere uithof van Klaarkamp/Sion zijn opgesplitst in twee delen waarbij er dus een "nieuw huis" gebouwd moest worden: de complexen Nijehuijs en Germerhuijs ontstonden. In 1511¹⁾ blijkt dat er nog eens een splitsing heeft plaatsgevonden waardoor er twee boerderijen

te Nijehuijs zijn ontstaan en twee te Germerhuijs. Op de ene boerderij woonde Botte to Germerhuijs, welke 83 pm gebruikte, op de andere Tjepka to Germerhuijs die 65 pm onder zijn hoede had.

Kaart van W. Eekhoff, 1853

Botte en Tjepka moesten 1 floreen (=28 stuivers, dus f 1,40) per 3 pm aan huur betalen. Daarnaast lag er nog een zware last op elke pondemaat in de vorm van 1 voet (ong. 30 cm) onderhoud aan de "Waterdijck to Werum". In deze tijd moesten de boeren nog zelf de zeedijk versterken, zelf werkzaamheden verrichten, later werd dat door de overheid gedaan en moesten er dijklasten betaald worden door de grondeigenaars (of de pachters mochten de kosten in minde-ring brengen op de huur). Met waterdijk wordt bedoeld dat op die plaats het water tot aan de zeedijk stond, dus zonder een voorliggende kwelder. Dat de "waterdijk" bij Wierum een grote onderhoudslast was blijkt wel uit het feit dat de helft van het dorp Wierum in zee is gespoeld. Daarnaast betaalden de Wierumer boeren geen

floerenbelasting aan de Provincie omdat zij genoeg geld moesten geven om de dijk te onderhouden. Soms waren de dijkslasten zo hoog dat de eigenaar geld toe moest geven aan de pachter! Eén eigenaar zag het helemaal niet meer zitten en deed afstand van zijn

grond. Dit stuk land heet nog steeds "De Keizer" omdat de bedoelde grond toeviel aan Keizer Karel V. Botte en Tjepka hebben een gedeelte van hun boerderij in eigen bezit. Het grootste gedeelte was echter van het klooster Sion zodat de boerderij Germerhuijs in het rekenboek van Sion is terug te vinden²⁾. In 1564 huurt Douwe Syurtsz 62 pm op Germerhuijs van het klooster waarvoor hij 33 goudgulden aan huur moet betalen. Een gedeelte van de huur moet hij in natura betalen: een tonne rode botter (voorjaarsbotter) en een quartier corn (kwart lopen, een lopen is de hoeveelheid graan die nodig is om 1 pm land in te zaaien). Daarnaast moet hij nog zeven wagens met turf naar het klooster brengen, turf die hij uit de Dokkumer Wouden moest halen waar het klooster venen bezat.

Na de Reformatie van 1580 nemen de Staten van Friesland de kloostergoederen over. Van de opbrengsten worden predikanten en schoolmeesters betaald, weeshuizen bekostigd terwijl vroegere kloosterlingen hieruit hun pensioenen krijgen uitbetaald. Later wordt de opbrengst ook gebruikt om er de hoge kosten van de tachtigjarige oorlog mee te betalen. Deze bemoeienis van de overheid met de kloostergoederen levert diverse registers op waarin de inkomsten worden verantwoord. Dat betekent dat we weten dat Botte Douwes (zoon van Douwe Syurtsz?) in 1592 deze boerderij opnieuw huurt voor 67 gg en een geschenk van 15 gg en dat de broers Reijn en Syds Dyrck na 1600³⁾ huurders zijn. Als de Staten de kloostergoederen verkopen, gaat ook Germerhuis in andere handen over. Wopcke Bartholomeus moet 5170 gg neertellen om zich eigenaar te mogen noemen van Germerhuis, groot 68 pm en nog 26 pm onder Niawier. Wopcke moet al zijn connecties te hulp roepen om genoeg geld bijeen te rapen want naast Germerhuis koopt hij nog meer boerderijen van de Staten. In een van die akten schrijft hij dat hij het geld nodig heeft "tot betalinge inde coopschat van landen bij mij van den Lantschappe gecogt gelegen tot Gerberhuijs tot hantumhuijsen waar wij op wonen"⁴⁾.

Hij pakt zijn zaken goed aan want in 1651 laat hij waarschijnlijk een nieuwe boerderij op Germerhuis bouwen, in ieder geval een nieuwe poort want in de steen die van deze poort bewaard is, staan de initialen WB en het jaartal 1651. Tot ver in de achttiende eeuw zijn Wopcke en zijn erfgenamen eigenaar van de beide boerderijen op Germerhuis. Pas in 1754 gaat de boerderij in andere handen over. Eigenaar is Dr. De With die de boerderij verpacht aan huurders. In 1749 werd de boerderij ook al verpacht voor een bedrag van 345 gulden. Niettegenstaande die hoge huur wordt van de pachtster, Jacob Wyttes weduwe, gezegd dat zij "wel in staat" is en daarom wel een hoge belasting kan betalen⁵⁾.

Andries Mokma is de laatste van zijn familie die op Germerhuis zal werken. Hij is niet gehuwd en na zijn dood wordt de boerderij geërfd door de kinderen van zijn zuster, leden van de familie Becking. Opnieuw wordt de boerderij verhuurd, vooral de familie Terpstra woonde een groot aantal jaren op Germerhuis.

Bij gesloten briefjes te huur

voor 7 jaar.

in te gaan Martini 1907, 5 Maart en 12 Mei 1908, eene vruchtbare ZATHE en LANDEN met ARBEIDERSWONING, zeer gunstig staande en aaneengesloten gelegen nabij den grintweg aan de oude Paesens bij Nijehuisterpijp onder Hantum-Uitburen, groot naar n. e. f. 129 maal 36 ¼ are, waarvan 77 ½ p. greidland en 51 ½ p. bouwland, thans in huur en gebruik bij Jan Douwes Douma.

Conditien met schotskaart liggen ter inzage ten huize van WIJBREN VAN DUINEN nabij het station onder Hantum, terwijl de inschrijvingsbriefjes franco worden ingewacht vóór of op Zaterdag 17 Augustus 1907 bij den heer G. BECKING te Hantum.

Rond 1930 werd de oude poort uit 1651 opgeruimd, slechts een stuk steen met het jaartal 1651 en de initialen WB en de wapenstein die bovenin de poort bevestigd was, zijn bewaard gebleven. Deze poort was helemaal vanuit het water opgebouwd en omdat er een hele brede gracht (7 tot 9 meter!) met een brede boomsingel (waarin in de dertiger jaren nog een reigerkolonie zich gehuisvest had) helemaal rondom de boerderij liep, was

men, als de zware poortdeuren dicht gingen, goed beschermd tegen rondzwerfend gespuis, vooral in vroeger tijden van groot belang.

Een leuk verhaal wat dat betreft vertelt de Friese schrijver Andries Minnes Wybenga, zelf bewoner van een klein boerderijtje dichtbij. De boer van de "Poartepleats" zoals deze boerderij in eigen omgeving bekend stond, kreeg twee zwervers in de keuken die hem niet zinden. Hij riep z'n knechts en zei: "Helje my turf en hout". De zwervers dachten bij zichzelf: "Dit lijkt goed, het vuur in de stookplaats wordt nog wat aangevuld en wij worden goed onthaald". Maar daar kwamen de knechts binnen met ieder een grote hond bij zich die luisterden naar de namen Turf en Hout. Dit hadden de landlopers niet verwacht en binnen de kortste keren waren ze de deur uitgewerkt, buiten de poort, die vergrendeld werd. Wybenga vertelt ook van de strijd tussen de boer van Germerhuis en de boer van Lutkewier onder Wetsens, zijn grote concurrent. Deze strijd moet zover zijn gegaan dat de ene boer de andere dood sloeg en zijn lichaam in de "Fiven"

begroef. Pas na een aantal jaren werd diens geraamte terug gevonden.

Wybenga noemt deze streek het "twapleatselân"⁹⁾ omdat de boerderijen hier veelal twee aan twee liggen: twee boerderijen op Nijehuis, op Roderterp en dus ook de twee boerderijen op Germerhuis: Kommerhuis en Germerhuis. De boerderij Kommerhuis werd in de dertiger jaren al afgebroken, slechts een rij oude bomen houdt de herinnering vast.

Deze streek, geboortestreek van Wybenga wiens vader het nu als "Anders Minnes Wybengahûs" bekend staande boerderijtje in 1876 stichtte, moet Wybenga erg hebben geboeid want ook in het boek "Fan leed en lok" staat een opstel van hem over deze omgeving met als titel:

Iis, skets út it Twapleatselân (Sneek 1939, bl.64).

De zolder van het poortgebouw was lange jaren in gebruik als duivenverblijf. Aan de hofzijde waren twee reeksen vlieg-gaten voor deze vogels aangebracht. Natuurlijk waren de duiven bestemd voor de tafel van de bewoners van de boerderij, van het vlees konden lekkere pasteitjes gemaakt worden, maar ook de duivenmest was zeer in trek. Er werd zelfs duivenmest uitgevoerd en de tabaksplanten in Gelderland en Utrecht werden omstreeks 1750 bemest met Friese duivenmest.

Voor het houden van duiven in een duiventil (de "gibbeflecht": deze halfwilde duiven werden gibben genoemd) was een vergunning nodig. Van 1814 tot 1844 liet Andries Annes Mokma 200 duivenparen op zijn duiventil registreren. Rond 1850 werd in de boeken "geamoveerd" vermeld, maar het einde van de duivenhouderij was niet definitief want in 1856 vroeg zoon Anne Andries Mokma weer een registratie aan voor 200 paren. Vanaf 1873 tot 1891 tenslotte registreerde Andries Annes Mokma weer 200 paren. Na de dood in 1892 van deze Mokma werd geen vergunning meer aangevraagd wat niet betekende dat er geen duiven meer werden gehouden op de zolder van "de poarte". Tot de sloop van het poortgebouw, de op de boerderij aanwezige mesthoop was opmerkelijk genoeg buiten de poort gesitueerd (betere hygiëne?), waren er nog ongeveer 100 veldduiven aanwezig welke alleen in de winter wat werden bijgevoerd. Tweemaal per jaar werd de zolder uitgemest en het aantal vogels uitgedund¹⁰⁾.

In 1930 bracht de bekende boerderijen-onderzoeker K. Uilkema een bezoek aan Germerhuis waar toen Pieter Wytzes Terpstra boer was. Hij maakte een tekening, een schetsje en een beschrijving van de toestand¹¹⁾. Deze beschrijving is van groot belang omdat in 1939 het hele voorhuis veranderd werd. Het voorhuis staat nu enigszins naast de schuur en daarom is Germerhuis niet meer van het echte Friese kop-hals-romp type wat het waarschijnlijk honderden jaren is geweest.

Lijst van tijdens het onderzoek opgeduikelde bewoners:

1511 Botte tot Germerhuijs
1564 Douwe Syurtsz toe Germerhuijsen
1565-1570 Simon
1570-na 1580 Syttzye Dercksz
1592 Botte Douwes
1606 Reyn Dircks
1619 Syds Dircx
1636-1654 Wopcke Bartholomeus
1654-16? Bartholomeus Wopckes
16? -1698? Bartholomeus Wopckesweduwe
1698-1718 Wopke Bartholomeus de jonge
1718-1743 Jacob Wytzes
1743-1754 Jacob Wytzes weduwe
1754-1777 Wytse Jacobs
1777-1794 Willem Pytters
1794-1798 Jan Folkerts en Andries Annes samen
1798- Andries Annes Mokma
18 -1862 Anne Andries Mokma
1862-1890 Andries Annes Mokma
1890-1902 Douwe Douma
1902-1908 Jan Douwes Douma
1908-na 1939 Pieter Wytzes Terpstra
Lettinga
tegenwoordig G. Kingma

Noten:

1. Register van den Aanbrenng
2. RAF, Inventaris kleine kloosterarchieven
3. Uitgegev. in: Administrative en fiskale boarnen oangeande Fryslân, bl. 58
4. Hypotheekboek WED 30-10-1640
5. Quotisatiecohier, 1749
6. Gegevens afkomstig uit Speciecohierien WED
7. Proclamatieboek WED 26-6-1789
8. Notaris Witteveen Metslawier 18-12-1862
9. Dockumer Courant 17-8-1989 en Friesch Dagblad 10-11-1934
10. Vriendelijke mededeling van S. Visser te Leeuwarden groot kenner van duiventillen in Friesland
11. Uilkema, een historisch boerderij-onderzoek, 1991, uitgegeven door de Stichting Historisch Boerderij Onderzoek te Arnhem, bl. 769

ZIJLSTRA - STICHTING

Op zaterdag 18 april 1998 houdt de Stichting Geslachten Zijlstra de 18de Zijlstra Reünie. De reünie zal gehouden worden te Spakenburg en verdere inlichtingen zijn te verkrijgen bij:

Y. Zijlstra, Molenweg 8, 3882 AB Putten, tel. 0341352530
R. Zijlstra, Burmanialaan 78, 9203 PK Drachten,
tel. 0512515009

VRAGEN EN ANTWOORDEN

R. Tolsma

Van ons lid de heer Crans te Breda ontving de werkgroep een aantal vragen aangaande de familie Crans. Een der vragen ging over een **eendekooi onder Anjum**, "de lytse koai". De heer Crans wist nog dat zijn vader er kooiker was geweest maar de preciese gegevens ontbraken hem. De Lytse Koai is sinds 1858 in het bezit geweest van de familie Van Asperen tot de heer Popke van Asperen de kooi in 1940 aan het Fryske Gea schonk. Op deze Kooiplaats hebben vele families gewoond. Zo woonde van 1905 tot 1917 de familie Jan Tjipkes Montsma hier en van 1917 tot 1932 familie Hedzer Arends Castelein. In mei 1934 komt het gezin Crans, vader Jan en moeder Emke Mulder met vijf kinderen, naar de Kooiplaats. In 1936 ver-trekt de familie naar Wieringerwerf. Na een gesprek met een vroegere bewoner van de Kooiplaats kon zelfs de weg die de kinderen Crans moesten lopen als zij naar school in Anjum gingen nog op een kaartje uitgetekend worden: eerst met een roeibootje de Súd Ie over, dan door twee stukken land en over boerenpaden naar de verharde weg. Dat was dan al vlakbij Anjum. De Kooiplaats zelf is in 1987 afgebroken.

De vraag naar het, mogelijk, verband tussen het familiewapen van de familie Crans en de gevelsteen "Int veguld seepeert 1656" aan de Boterstraat 6 te Dokkum kon niet worden beantwoord. Interessant is wel dat het "seepeert" geen zee-paardje is maar een eenhoorn. Dit fabeldier siert ook het wapen van de familie Crans. Misschien dat een der lezers de heer Crans kan helpen? (zie ook De Sneuper 27, bl. 21)

Kort onderzoek werd gedaan naar de familie **Stiemsma** van Anjum. In 1811 neemt Wilke Douwes de familienaam aan, ook voor zijn kinderen waaronder de gezochte Yme Uilkes Stiemsma. Deze bouwt in 1806 een nieuw gebouw op een reeds eerder bebouwd terrein. Nog hedentendage herinnert een gedenksteen aan deze gebeurtenis (deze boerderij staat beschreven in "Pleatsen yn Eastdongeradiel", bl. 34). Zoon Klaas Ymes heeft ook nog in Anjum gewoond maar stierf in 1865 te Paesens. Kleinzoon Yme Klazes Stiemsma trouwde met Klaaske Sjoerds de Jong en vertrok naar Westdongeradeel. De laatste gegevens van deze familie dateren van 1918 als Yme Sjoerds Stiemsma in Ternaard trouwt met Tetje Sijens.

Van het pand **De Zijl 5** te Dokkum werd een kadastraal onderzoek uitgevoerd. In 1832 was apotheker Johannes Cock de eigenaar, na hem apotheker Jacobus Meinhardus Swarte van Loon. Na 1900 waren de schoolhoofden Sjoerd Gosses en Lolke van der Heide tot 1935 eigenaren. Het pand wordt dan overge-

nomen door Gemeentewerken. Uit gevonden stukken blijkt dat er een tijdlang het verbindingscentrum van de BB gevestigd was. Al eerder werd in deze rubriek (De Sneuper 35, dec. 1995) verslag gedaan van een onderzoek naar de geschiedenis van het pand **Nauwstraat 15** te Dokkum. Een vervolgonderzoek bracht gegevens naar boven tot aan het jaar 1711. Nadat de moeilijke overgang van het kadaster uit 1832 naar het reëelcohier uit 1805 was gemaakt met behulp van een register van buurten uit 1774 waarbij de omstandigheid dat de bewoner uit 1805, Johannes Alles, in 1832 als eigenaar Johannes Alles Gorter te boek stond van groot belang was. Gebleken is dat Johannes Alles in 1806 het pand heeft gekocht voor 1500 cg. Oudst bekende bewoner/eigenaar was Geert Christoffels van beroep ijzerkramer. Andere eigenaars waren Eeltie Hendriks (ook bewoner) Ruijmsadelaar en Nicolaas Posthumus.

De familie **De Haan** van Paesens en Nes (Moddergat) kon van Jacob Gerlofs de Haan, die in 1822 trouwde met Trijntje Tjeerds Wieringa, terug worden gevolgd tot de Gerlof Jacobs die na 1720 een aantal kinderen (Jacob 1719, Antje 1722, Douwe 1729, Tiete 1731, Antje 1734, Jacob 1739 en Jenne 1742) liet dopen te Paesens.

Het onderzoek naar de familie **Odinga** is afgesloten (ook in De Sneuper 38, september 1996, werd al melding gemaakt van deze opdracht). Kwartierdrager Lammert Jans Odinga, geb. 17-5-1959 te Dokkum is via 11 kwartieren verbonden met Cornelis Gerrits welke op 16-11-1690 trouwde met Wytske Hendriks, geboren te Heerenveen. Het resultaat werd neergelegd in een 18 bladzijden tellend geschriftje. Aangezien het een kwartierstaat betreft zijn ook de volgende families rijk vertegenwoordigd: De Boer (omgeving Warga), Hornstra (omgeving Oldeboorn) en Kalsbeek (omgeving Aegum, Warstiens). De familie Odinga komt zelf uit Weidum.

Een kwartierstaat met gegevens tot rond 1800 werd opgesteld van kwartierdrager Pietje **Nicolai**, geboren 12-8-1942 te Dokkum. De familie Knoop komt in een van de kwartieren voor met als oudste vertegenwoordiger Tjeerd Pieters (geb. voor 1800). Deze familie was verbonden met de familie Tuinstra van Oudwoude. In een ander kwartier komt de familie Damstra voor met als oudste vertegenwoordiger Jan Geerts, geboren rond 1750 in Durgerdam (?). Van de familie Fopke Fopkes Steensma, geboren 1833 te Blija, is weinig teruggevonden.

Kortere onderzoeken werden gedaan naar **Tjeerd van der Werff**, geboren 1799 te Aalzum en **Lieuwe Hylkes** die in 1716 te Anjum werd geboren. Ook zijn ouders (zijn vader trouwde drie keer) en zijn broers en zussen werden opgezocht. Ter completering van een gedeelte familiegeschiedenis werden gegevens opgezocht uit de burgerlijke stand van de vorige eeuw betreffende de familie **Kamminga** te Dokkum.

Naast bovenstaande antwoorden is er deze keer ook een vraag. M.J. **van der Velde** van Callantsoog zoekt zijn verre voorouders die in Wierum/Nes woonden. Hij is gekomen tot aan Sape Tomes, afkomstig van Niawier en in 1666 getrouwd met Ettie Jans van Ternaard. Ettie stierf na 1676 en Sape na 1680. Sape had een broer Cornelis Tomes en een zuster Saapke Tomes. Zoon Tomes Sapes is voor 1700 getrouwd met een Willemke en daar zijn de verdere gegevens wel van bekend. Het gaat de heer Van der Velde om de ouders van Sape en Ettie. Gezocht wordt dus naar een Sape ? rond 1600 in Oostdongeradeel.

KEUR TEGEN DE "STIJKELS"?

Op de raadsvergadering van Oostdongeradeel van 15 december 1827 werd de volgende binnengekomen Missive van de Provincie besproken

Eindelijk zijn gelezen:

1. Eene Missive van den Heer Gouverneur dezer Provintie van den 15 November 1827 Nr. 116/9091 daarbij onder anderen aan de plaatselijke besturen in consideratie gevende of het niet dienstig zoude wezen dat de distel of stijkluitroeiing bij eene algemene voorziening van landelijke Politie in deze Provintie werde bevolen, en er alzo door ieder in zijnen bedrijve op eene daar bij verder omschreven wijze tot dat einde eene keur werd in werking gebracht.-

Waarop gedelibereerd en in aanmerking genomen zijnde dat behalve de stijkels er zich hier gelijk in alle andere Klei-streken dezer Provintie meer andere onkruiden bevinden welke eveneens als de stijkels zich door zaad verspreiden en welke door deeze vergadering voor schadelijker worden gehouden dan de stijkels welke laatste daarenboven hoofdzaaklijk zich uit wortels welke zich in den grond bevinden ontwikkelen en groeijen en dat alzoo de door den Heer Gouverneur bedoelde afmaaijinge van dezelve onvoldoende is om dezelve uit te roeijen.

Is geresolveerd

Zijn Edel Groot Achtbare te berigten dat deeze vergadering heeft gemeend geene keur wegens dit object te moeten maken.

Zou er dan toch verschil zijn tussen de uitroeiing van de distel ("met rondvliegend pluis") en de reductie van de varkensstand welke Minister Aartsen voorstaat, of bedoelt de gemeenteraad de brandnetel ("met voortschrijdende wortelstokken") Waar een gemeenteraad zich in 1827 al mee bezig moest houden !!

Over onze auteurs

Klaas Jelle Bekkema: Geboren 1950 in Drachten, volgde een bouwkundige opleiding en was werkzaam als bouwkundig tekenaar, assistent-archeoloog en keramiek restaurateur, secretariael medewerker. Vanaf 1995 archiefmedewerker bij Hûs en Hiem en bij het Ryksargyf. Heeft meer dan 100 publikaties op zijn naam staan over genealogie, geologie, archeologie en historie (vooral van Smallingerland). Bekleedde functies in werkverbanden van de Fryske Akademy. Een van de laatste publikaties betreft het Familieboek Bekkema (1995), terwijl in verband met familie-onderzoek vrijwel 'alle' genealogieën Holwerda in Oostdongeradeel tot ca 1900 werden bijeen gezocht.

Dr. D. Jansen (1937) oud docent theologie aan de Noordelijke Leergangen te Leeuwarden.

Reinder Tolsma werd geboren in 1950 te Lollum, Wonseradeel. Volgde een onderwijzersopleiding in Sneek en werd leraar te Oosternijkerk. Publiceerde over dorpsgeschiedenis, boerderijen en familiegeschiednis

Gerard de Weger, geboren te Gouda en zijn onze 'Roots' gevolgd naar Friesland. Voorzitter van de vereniging van Archiefonderzoekers. Van beroep kapper, in het verleden barbier genoemd, vele van mijn voorouders waren dat ook. Ik ben nu 51 jaar dus van 1946. Gehuwd, vier kinderen waarvan drie zonen die dus stamlijn zullen dragen. Mijn interesse is geschiedenis, gebaseerd op de genealogie van: "de Weger" Gouda, "Groen", Dongeradeel, "De Rotte" Rinsumageest/Gouda, "Brehm" Schoonhoven/Naarden.

INHOUDSOPGAVE

2	Redactioneel	R.H. Postma
3	Ledennieuws	E. Smits
	Genealogie	
4	Genealogie Holwerda (vervolg)	Klaas J. Bekkema
18	Reactie Abe Fokkes	Klaas J. Bekkema
22	Kwartierstaat J.T. Zuidema	J.T. Zuidema
27	Kwartierstaat Zwaantje Zwart	U.M. de Vries
	Levensbeschrijvingen	
13	Geschiedenis van F. de Weger	G.M.J. de Weger
	Streekgeschiedenis	
24	Modern Dokkum	D. Jansen
30	Germerhuis, Hantumeruitburen	R. Tolsma
	Achtergronden	
20	Uit vervlogen tijden	M. Elzinga
	Varia	
37	Vragen en antwoorden	R. Tolsma
40	Over onze auteurs	
	Inhoudsopgave	